

กลุ่มที่ ๑

บทบาทของพุทธศาสตร์บัณฑิตกับการสอนศีลธรรมในโรงเรียน

แนวคิด

การสอนธรรมะให้คนเข้าใจ จำเป็นจะต้องอาศัยวิทยากรสมัยใหม่ และมีทักษะในการประยุกต์ ธรรมะให้เข้ากับความคิดและชีวิตของคนปัจจุบัน พระสงฆ์บางรูปคงสอนธรรมะด้วยวิธีการเดิม ๆ ในขณะที่สังคมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร จากทั่วทุกมุมโลกเพียงชั่วลัดนิ้วมือเดียว คนทุกวันนี้สามารถ ย่อโลกมาไว้บนฝ่ามือ ด้วยกำลังสมองที่แสนมหัศจรรย์ เราสามารถรู้ความเป็นไปของกันและกัน เพียงเสี้ยววินาที และสามารถเดินทางถึงกันจากคนละมุมโลกเพียงชั่วข้ามคืน คนจึงเริ่มห่างไกล ออกไปจากพระสงฆ์ การเรียนรู้สิ่งสมัยใหม่ ๆ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับพระสงฆ์ โดยเฉพาะพระครู สอนศีลธรรม ที่กล่าวอย่างนี้ ไม่ใช่ให้วิ่งตามเขาทุกเรื่อง แต่ให้ใช้ความรู้ใหม่ ๆ เป็นสะพานในการ เชื่อมธรรมะไปสู่คนในยุคนี้ พระครูสอนศีลธรรมจำเป็นจะต้องเรียนรู้ความเปลี่ยนแปลงของสังคม ในปัจจุบัน มิใช่ความเปลี่ยนแปลงของเบญจขันธ์เพียงอย่างเดียว และจำเป็นต้องเปิดใจรับวิธีการ และเรียนรู้วิทยาการสมัยใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น เรียนรู้การประชาสัมพันธ์ผ่านเครื่องมือสื่อสารต่าง ๆ ซึ่งเป็นมากกว่าการเทศน์ธรรมดา

ปราชญ์อยู่ในโลกอย่างสงบกลมกลืน
มีใจกรุณาต่อทุกคน คนในโลกก็มีน้ำใจดีงาม
ท่านรักและเอาใจใส่ เช่นญาติของท่าน
ความดีอันสูงสุดนั้นคล้ายกับน้ำ
น้ำให้คุณแก่สรรพสิ่ง
แต่มิได้แย่งชิงสิ่งใด
น้ำตั้งตนอยู่ในที่ต่ำ
อันทุกคนรังเกียจเหยียดหยาม
อยู่อย่างต่ำแต่กระทำอย่างสูง
ในการอยู่อาศัย ปราชญ์เลือกสถานที่อันควร
ในดวงใจ ท่านถือความสงบมั่น
ในความเป็นมิตร ท่านถือคุณความดี
ในวาจา ท่านถือความจริงใจ
ในการปกครอง ท่านถือความสงบเรียบร้อย

ในกิจการงาน ท่านถือความสามารถ
ในการกระทำ ท่านเลือกเวลาที่เหมาะสม

อุดมการณ์การทำงานของพระครูสอนศีลธรรมในโรงเรียน

จุดอ่อน

๑. ความรู้ความเข้าใจใน บทบาทของครูพระเอง เช่น การเข้าไปขอสอนวิชาอื่น ที่ไม่ใช่คุณธรรม จริยธรรมและทัศนคติในการทำงานร่วมกับโรงเรียน โดยถือเอาตนเป็นที่ตั้ง ในการทำงานโครงการ กิจกรรม จึงทำให้เกิดปัญหาในการทำงานร่วมกับโรงเรียน (ทัศนคติ)
๒. ความชัดเจนในกระบวนการ การทำแผนการสอน การประเมินผลการเรียน การสอนของ นักเรียน (ทักษะ)
๓. บรรยากาศการสอนในห้องเรียนที่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ภายในโรงเรียน พร้อมทั้งพระองค์ วิชาเทคนิควิธีการควบคุมชั้นเรียนให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้
๔. สัมพันธภาพของพระครูสอนศีลธรรมในโรงเรียน ที่สนิทสนมกับนักเรียนมากเกินไปหรือ กับครูบางท่านมากเกินไป
๕. พระเถระผู้ใหญ่ เช่น เจ้าอาวาสบางวัดที่พุทธศาสนบ้นทิตจำพรรษาอยู่มีอคติต่อการทำงานของ พระผู้สอน ทำให้พระผู้สอนไม่มีกำลังใจในการทำงาน เกิดความกดดันในการใช้ชีวิต
๖. พระเถระผู้ใหญ่ขาดวิสัยทัศน์ในการทำงานในยุคปัจจุบัน ทำให้การสื่อสารในการทำงาน โดยเฉพาะด้านการศึกษาไม่เกิดประสิทธิภาพ คุณภาพ
๗. แรงเสียดทานด้านสังคมภายนอก อันเนื่องจากความไม่รู้ไม่เข้าใจของญาติโยม โดยเฉพาะ ขนส่งมวลชนหรือรถเมล์ ที่ไม่เอื้อต่อการเดินทางไปของพระครูสอน ไม่มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ ให้คนภายนอกได้รับรู้รับทราบถึงโครงการดี ๆ ที่พระทุ่มเทให้กับสังคม
๘. ระบบการบริหารจัดการที่ไม่ค่อยลงตัวในหลาย ๆ เรื่อง เช่น ค่าตอบแทนที่จัดถวายพระ ครูสอน เอกสารประกอบการสอนที่เอื้อต่อการทำให้เกิดทักษะวิธีการสอน , ความคืบหน้าของงาน โครงการ ที่มีขึ้น หรือช่องทางในการสื่อสาร

จุดแข็ง

๑. พระครูสอนศีลธรรมมีอุดมการณ์ในการทำงานดีมาก
๒. พระครูสอนศีลธรรมสามารถช่วยเปลี่ยนแปลงโรงเรียนนั้นได้อย่างดีเยี่ยม
๓. นอกจากความรู้ทางธรรมแล้ว เรื่องเทคโนโลยี พระเองก็มีความรู้ความสามารถที่ดีมาก

๔. พระหลายรูปมีวาตะ มีกิจกรรม นำการเรียนรู้ในห้องเรียน และการบูรณาการการเรียนการสอน ทำให้นักเรียนมีความสุขสนุกสนาน

๕. พระครูสอนได้เต็มเต็มให้กับโรงเรียน โดยมีการทำงานร่วมกับโรงเรียนที่มีครู พระนักเรียนในการสร้างสังคม ชุมชน บ้าน วัด และโรงเรียน เป็นจุดศูนย์กลางที่รวมจิตใจ

๖. การเข้าไปสอนของพระกว่า ๘๐ % ได้เข้าไปเป็นผู้นำในการทำงาน ทำโครงการ ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนการสอน โดยเฉพาะครูที่แบ่งกันเป็นพรรคเป็นพวก ก็มีบรรยากาศการทำงานที่ดีขึ้น

๗. การไปสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นการจรรโลงศาสนา และเป็นการสร้างศาสนทายาทให้เกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

๘. เป็นการสร้างศาสนทูตในการประกาศศาสนา โดยเฉพาะพระครูสอนศีลธรรมที่จะได้เป็นกำลังศาสนาสืบไป

๙. เป็นการพัฒนาทั้งผู้เรียนและผู้สอนให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

๑๐. เป็นการสร้างระบบให้เกิดความสมดุลในการสร้างวัฒนธรรมแห่งการเกื้อกูลกันของพระโรงเรียน และชุมชน

๑๑. การเข้าไปสอนศีลธรรมในโรงเรียน เป็นการประกาศเกียรติคุณ และเป็นการบริการวิชาการทางพุทธศาสนา

ปัญหาและอุปสรรค

๑. ผู้บริหารโรงเรียนและครู ไม่เข้าใจบทบาทของพระครูสอนศีลธรรมดีพอ

๒. การปฏิบัติต่อกัน เช่น การทักทาย การถวายภัตตาหาร หรือการถวายความรู้ให้กับพระที่ไม่เกิดความสมดุลระหว่างพระกับฆราวาส

๓. งบประมาณที่สนับสนุนในโครงการ กิจกรรม ที่เอื้อต่อการพัฒนาการด้านคุณธรรม จริยธรรม ไม่เพียงพอ

ด้านการสอนของพระ

- ภูมิธรรม ภูมิรู้ของพระบางรูป ยังมีความเข้าใจที่ไม่ชัดเจนในเรื่องพิธีกรรม บางครั้งก็แนะนำในพิธีกรรมที่ผิดๆ

- พระบางรูปขาดทักษะทางด้านสังคม ด้วยความเคยชินกับความอิสระที่อยู่วัด ทำให้อยากพูดอะไรก็พูด อยากทำอะไรก็ทำ ขาดความยั้งคิด บางรูปก็ขาดการทำงานอย่างเป็นระบบ

- ความชัดเจนในบทเรียนและไม่เตรียมแผนการสอนสอน บางรูปก็ตกลงทั้งชั่วโมง ไม่มีสาระจนเป็นเหตุให้ผู้บริหารโรงเรียนต้องติเตียน เมื่อถูกต่อว่าก็เกิดความไม่พอใจ เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างพระกับครู

ด้านสิ่งแวดล้อม

- สภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการทำงานของพระ เช่น ทางโรงเรียน ไม่ได้จัดโต๊ะทำงานหรือที่นั่งไว้รับรองพระที่ไปสอน เนื่องจากการเข้าไปของพระครูสอน ส่วนมากเป็นลักษณะเสนอตัวอาสาเข้าไปสอน

- การจัดชั่วโมงการสอนที่ไม่ชัดเจน จึงทำให้บางวันพระต้องเข้าสอนแทนครูคนอื่น

ด้านการบริหาร

- ปัญหาเกิดขึ้นมากในหลายๆ ด้าน เห็นว่า ควรจะมีการจัดทำ KM เพื่อให้มีการนำปัญหามาวิเคราะห์ เพื่อนำไปสู่การหาแนวทางแก้ไขและพัฒนาาร่วมกันระหว่างพระ ครู ผู้บริหาร นักเรียน

ข้อเสนอแนะ

๑. จัดให้มีการฝึกอบรมกระบวนการการเรียนการสอนที่เป็นเทคนิค วิธีการ โดยเชิญวิทยากรที่มีความรู้สามารถจริงๆ มาให้ความรู้และหลักการ

๒. สถาบันสงฆ์ที่เกี่ยวข้องต้องให้ความดูแล ให้คำปรึกษาและตอบข้อสงสัยอย่างตรงไปตรงมา มีเอกสารที่เป็นความรู้ ความเคลื่อนไหว และความชัดเจนในเรื่องงบประมาณ การเรียนการสอน และความชัดเจนระหว่างพระกับโรงเรียนในโครงการ

๓. ควรนำเสียงผู้บริหารของโรงเรียน นำความคิดเห็นของสถานศึกษา ความคิดเห็นในเรื่องการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม มาประเมินพระสอนศีลธรรม หรือ การจัดโครงการ ระหว่างพระ ครู นักเรียน เช่น จัด KM พระ ครู ผู้บริหาร, จัดทำ SWOT เพื่อการพัฒนาโรงเรียน

ด้านบริหาร

๑. ความเอาใจใส่ของผู้บริหาร ในการดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนคุณธรรม จริยธรรม

๒. เอาใจใส่ต่อกระบวนการการเรียน การสอน ให้มากขึ้น เช่น มีการประเมินผลเป็นระยะๆ

๓. ผู้บริหารโรงเรียนหรือโครงการครูพระสอนศีลธรรม ควรมีการเน้นและสนับสนุนให้มีการทำงานวิจัยในการทำงานมากขึ้น

๔. รัฐบาลยังคงให้ความสำคัญในเรื่องการพัฒนาคนน้อยเกินไป

แนวทางแก้ไข

๑. จัดโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม แก่ผู้บริหารโรงเรียน

๒. สร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน ให้มากขึ้น มีการปรึกษาหารือและประชุมกันบ่อยขึ้น

๓. ควรมึงบประมาณในการทำงานวิจัยในชั้นเรียน เพื่อเป็นการพัฒนาการเรียนการสอน และในส่วนของพระที่กำลังศึกษาต่อในระดับปริญญาโท ก็จะเป็นการได้พัฒนาตนเองสืบต่อไป

๔. สร้างกระแส แห่งคุณธรรม จริยธรรมให้ปรากฏ แก่รัฐบาล

ด้านบุคลากร

๑. บุคลากรจากสถานศึกษาบางแห่งมักพูดกับพระครูสอนไม่สุภาพ ไม่เคารพ คำพูดกระทบกระทั่ง พระบางรูปก็อายุมากแล้ว ไม่เข้าใจในระบบ หลายครั้งจึงทำให้เกิดความขัดแย้งกัน

๒. บุคลากรทางการศึกษา ไม่ค่อยเห็นความสำคัญถึงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และความเอจจริงเอจจริงในการทำงานโครงการ กิจกรรม เช่น โครงการหลายโครงการ เป็นงบประมาณหัวแตก ใช้มากแต่ได้ประโยชน์น้อย

แนวทางแก้ไข

๑. พัฒนาด้าน ทศนคติของบุคลากร โดยจัดอบรมให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และรูปแบบการทำงานร่วมกับพระครูสอน ศีลธรรม ครูพระเองก็ต้องปรับทัศนคติให้สอดคล้องกัน

๒. จัดระบบการทำงาน นโยบาย ความชัดเจนในเป้าหมายการทำงาน ของบุคลากร

ด้านนโยบายระดับชาติ

- ให้จัดโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนนี้เป็นวาระแห่งชาติ และบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ

- ให้จัดกลุ่มองค์กรที่เกี่ยวข้องให้มีหน้าที่กำกับดูแล ในรูปของทวิภาคี ไตรภาคี ในลักษณะ consortium ที่มีพันธกิจชัดเจน ตรวจสอบ ประเมินผลได้ เพื่อการดำเนินงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

- ให้จัดโครงการนี้ ในศูนย์ปฏิบัติกิจกรรมสืบสานศาสนทายาท เป็นแหล่งเรียนรู้ ๑ ตำบล ๑ วัด นำ “บวร” ย้อนยุคให้เป็นฐานรากของการพัฒนาเยาวชนไทยในปัจจุบัน

- ให้จัดระบบการกระจายอำนาจและเชื่อมโยงในลักษณะเครือข่ายกับชุมชนและองค์กรในชุมชน

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

- จัดทำการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายโครงการตามสถานภาพความเป็นจริง เพื่อกำหนดงบประมาณที่เหมาะสมกับค่าครองชีพในแต่ละบริบทของสถานศึกษาที่ส่งพระเข้าไปปฏิบัติงาน

- คัดสรรพระ โดยเน้นเลือกพระที่ความรู้ความสามารถ มีประกาศนียบัตรหรือเอกสารรับรอง เพื่อความถูกต้องของหลักสูตรที่ไม่เคลื่อนคลาดจากหลักพุทธศาสนา และความสามารถในการสอนด้วยเทคนิควิธีที่ปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ทางศีลธรรมของนักเรียนได้จริง นั่นคือ มิใช่ การบรรยาย และถ่ายทอดความรู้ด้วยการท่องจำ

- จัดหลักสูตรพัฒนาพระระยะยาวในช่วงปฏิบัติงาน เพื่อเสริมทักษะการสอน การใช้สื่อ การให้คำปรึกษาแนะแนว และการประเมินผลตนเอง ผู้เรียน และบริบทของงาน ให้เป็นปัจจุบัน

- กำหนดเกณฑ์คัดเลือก “พระต้นแบบ” เพื่อยกย่องเป็นแบบอย่างในการพัฒนาพระ ให้เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางศีลธรรมอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

- สนับสนุนให้มีการจัดกลุ่มพระ โดยให้สถานที่ งบประมาณ และมาตรการเป็นแนวทางให้พระในละแวกเดียวกัน ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- จัดระบบเต็มรูปแบบให้มีความชัดเจน และลดขั้นตอนการทำงาน โดยกำหนดมาตรฐาน และขั้นตอนการทำงานของพระ ตั้งแต่แรกเริ่ม จนจบภารกิจ ให้มีการรับรู้ ยอมรับ และสนับสนุน เป็นทางการจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าอาวาสวัดที่พระสังกัด โรงเรียน สำนักงานวัฒนธรรม อำเภอ/จังหวัด และเขตพื้นที่การศึกษา เป็นต้น

สำหรับกระทรวงศึกษาธิการ

- ให้ปรับหลักสูตรทุกช่วงชั้น และให้เปลี่ยนวิชาพระพุทธศาสนาจากวิชาเลือกเป็นวิชาบังคับทุกช่วงชั้น และจัดให้มีพระผู้ทรงคุณวุฒิมาสอน
- ให้จัดทำหลักสูตรแกนกลางที่เรียบง่าย สามารถปรับได้ตามสถานการณ์ และความต้องการของพระ โดยใช้ธรรมข้อใดข้อหนึ่งเป็นแกนกลาง เพื่อเชื่อมโยงต่อกับธรรมข้ออื่น ๆ ให้ผู้เรียนรับรู้ ว่าธรรมเป็นเอกภาพ
- กำหนดให้มีการนิเทศ ติดตาม พัฒนาพระ โดยเขตพื้นที่การศึกษาอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และประเมินได้ชัดเจน

สำหรับผู้บริหารโรงเรียน

- จัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการสอนแก่พระ เช่น ห้องพุทธศาสนา วัสดุ ครุภัณฑ์ สื่อการสอน และจัดรถรับ-ส่ง ตามสมควร (ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนอาชีวศึกษาไม่สนับสนุนให้พระปฏิบัติงานอย่างเต็มที่)
- สนับสนุนการนำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ เช่น ไปวัด หรือ เข้าค่ายพุทธบุตร หรือบวชสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นต้น
- จัดวิชาและเวลาให้แก่พระอย่างเต็มที่
- สนับสนุนให้พระพัฒนาศีลธรรม จริยธรรม แก่บุคลากรในโรงเรียนด้วย
- จัดกิจกรรมการทำบุญตักบาตรทุกวันศุกร์ของสัปดาห์ เพื่อสร้างวัฒนธรรมที่ดีในสถานศึกษา
- ให้ความร่วมมือในการรายงานข้อมูลของโครงการแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สำหรับครู/อาจารย์ในโรงเรียน

- จัดครูพี่เลี้ยงที่เข้าใจการทำงานร่วมกับพระสงฆ์ ให้เป็นผู้ประสานงานกับโรงเรียน และผู้อำนวยการปฏิบัติการปฏิบัติงานของพระ โดยกำหนดเฉพาะเจาะจง ให้เป็นหน้าที่ประจำ และนับเป็นผลงานทางวิชาการ เพื่อใช้พิจารณาความดีความชอบ
- จัดชมรมพุทธศาสนศึกษาในโรงเรียน เพื่อเรียนธรรมกับพระ และพัฒนาความรู้ เช่น สอนธรรมศึกษา เป็นต้น

- จัดตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาควบคุมและดูแลโดยรวมมือกับพระในการแก้ปัญหานักเรียนแต่ละคน เช่น พฤติกรรมก้าวร้าว เป็นต้น
- สร้างสรรค์โครงการใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาการศึกษาพุทธศาสนาสำหรับนักเรียน เช่น โครงการธนาคารศีลธรรม ให้นักเรียนเขียนพฤติกรรมตามหลักธรรมในชีวิตจริงนำมาฝากไว้ และครูประมวลผล ให้รางวัลเชิดชูเกียรติ เมื่อสิ้นปีการศึกษา เป็นต้น
- กำหนดรูปแบบในการประเมินผู้เรียนให้เหมาะสมและสามารถนำผลประเมินมาพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียนได้อย่างจริงจัง

สำหรับผู้ปกครอง

- สนับสนุนให้ผู้ปกครองรวมกลุ่มสนับสนุนโครงการร่วมกับโรงเรียน เช่น การจัดกิจกรรมนอกสถานที่ให้นักเรียน การจัดซื้อสื่อการสอน การจัดงานพัฒนาศีลธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียน ร่วมกับผู้ปกครอง อาจารย์ และชุมชน เช่น วันสำคัญทางพุทธศาสนา การปาฐกถาธรรม เป็นต้น
- พัฒนาเครือข่ายผู้ปกครองและจัดทำโครงการที่สนับสนุนทั้งจากภาครัฐ และภาคเอกชน
- ร่วมมือกับบุตรหลาน และให้เวลาพาไปวัด และปฏิบัติธรรม ฯลฯ

สำหรับพระ

- ให้มีพันธะสัญญาในการปฏิบัติหน้าที่พระ เพื่อประโยชน์ของนักเรียนอย่างแท้จริง ถ้าไม่มีเวลาไม่ควรรับงาน
- ให้ตระหนักถึงความสำคัญและมีความจำเป็นที่ถือว่าเป็นศาสนกิจ เป็นกิจของสงฆ์
- ศึกษา พัฒนาตนเอง ทั้งทางด้านสาระพุทธศาสนา วัฒนธรรมไทย และวิธีการสอน ให้ทันสมัยรวดเร็วทันยุคสมัย และสอดคล้องกับประกาศนียบัตรวิชาชีพพระ (ถ้ามี) ให้ได้ก่อนรับงานสอน
- รับรู้ลักษณะงานของตนว่าเข้าโครงการเพื่อสอนศีลธรรม และไม่รับงานอื่น เช่น สอนภาษาอังกฤษ เป็นต้น
- ให้นักเรียนฝึกปฏิบัติจริงเป็นหลัก
- ให้ข้อมูลย้อนกลับทันที (ขณะเกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็กในโรงเรียน)
- ใช้ความศรัทธาจากผู้เรียน ศึกษาปัญหาและแนะแนวปฏิบัติที่เหมาะสมกับระดับวุฒิภาวะแก่นักเรียน
- จัดกลุ่มพระในละแวกเดียวกัน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างกว้างขวาง และต่อเนื่อง
- กำกับดูแลการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาให้ถูกต้อง ไม่เคลื่อนคลาด ไปสู่การเชื่อไสยศาสตร์ เครื่องราง ของขลัง ฯลฯ

- ควรปลูกฝังให้นักเรียนศรัทธาในจริยวัตรของพระ ตลอดจนมีการเข้าถึงความศรัทธาในพระรัตนตรัยเป็นสำคัญ
- ทำการสอนโดยไม่เห็นแก่เหนื่อยยาก

สำหรับนักเรียน

- ตระหนักถึงการเรียนพุทธศาสนาว่าเป็นการพัฒนาวิถีชีวิตที่สำคัญ
- ดูแลปฏิบัติจากพระอาจารย์ตามสมควร
- มุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองและขยายผลสู่ครอบครัว เพื่อน และชุมชน เพื่อให้เกิดภาวะสงบสันติ และพึ่งพากันอย่างยั่งยืน

* * * * *